

nek a biztosítékai a törvényekből ne hiányozzanak és ha ezekről a biztosítékokról való gondoskodás a törvényekben még sem jutna szószerint kifejezésre, ezt csak hatálytalan tévedésnek, vagy annak az álláspontnak szabad tulajdonítani, hogy nem szorul kinyilatkoztatásra az, ami magától értetődik.

Az erkölcsi és jogi alapelveknek a bíró a jogalkalmazás terén a törvény kifejezett intézkedése nélkül, sőt a törvény betüivel szemközt is érvényt szerezhet és érvényt szerezni köteles is. A tudományos és tárgyilagos szempontból nem vitásaknak tekinthető erkölcsi és jogi alapelvek a törvényhozó hatalom fölött állanak és korlátaikat a törvényhozás jogérvényesen át nem törheti.

A többségek és kisebbségek diktatúrája, a párt-diktatúrák, az osztálydiktatúrák és a különféle egyéni diktatúrák divatja idején nem árt arról gondolkozni, hogy miképpen védekezzünk az önkények annyiféle lehetősége ellen. A bírói jogalkalmazás körének a megfelelő kiépítése elég hatékonyan ellensúlyozhatja a diktatúrákat. Attól talán nem kell tartani, hogy a fejlődésnek ez az iránya bírói diktatúrához, tehát egyik veszedelemtől a másikhöz vezethet. A jogi és erkölcsi alapelvek föltétlen érvényesítésének az útja elég mesze van az önkények termő talajától.

Alföldy Ede
ny. ítélőtáblai tanácselnök, ügyvéd.

A bianco váltó lejárata.

A Kuriának 4340/1926. sz. határozata kimondja, hogy a kölesnszerződésben meghatározott lejárati nap külön megállapodás híján a fedezetül adott türes váltó lejárátát is meghatározza.

Ez az álláspont megerősíti azt a felfogást, hogy absztrakt, alapügylet nélkül való és önmagáért keletkezett váltóügylet nincs. A váltóügylet csakis valamely alapügyletben vállalt kötelezettség biztosítására vagy fedezetére jön létre. A váltóadás szorosán véve nem is hoz kötelmet létre, mert ha az adós váltót adott hitelezőjének, nem a váltó adása folytán vált kötelezetté, hanem az alapul szolgáló kötelezettség vállalása alapján, mely közönséges polgári kötelem, mely megtartja eredeti jellegét, tekintet nélkül arra, hogy váltófedezet kikötött-e, vagy nem. A váltóadás az alapszerződés egy kikötése folytán történik; a tartozás behajtásának módját jelöli meg egyrészt, felhatalmazást ad a hitelezőnek a váltó eladására másrészt; de absztrakt kötelmet nem létesít sem a közvetlen szerződő féllel, sem pedig a jóhiszemű harmadik személlyel szemben.

A közvetlenül szerződő féllel szemben az adós az alapügyletbeli kifogásokat hozhatja fel, csak úgy, mintha váltó nélkül vonták volna perbe. Ez a legsúlyosabb igazolása annak, hogy a váltóügylet nem elvont ügylet. Amde a jóhiszemű harmadik személlyel szemben nem hozhat fel csak váltójogi, vagy közvetlen kifogásokat, — az alapügyletre tehát vissza nem térhet. Ez sem jelenti azonban azt, hogy a váltóadás elvont ügylet. A jóhiszemű harmadik személy is valami újabb alapügylet (leszámitás stb.) útján jut a váltó birtokába; közvetlen váltóbeli előzőjével szemben tehát — akár váltókötelezett a tényleges előzője, akár nem — annak az alapügyletnek alapján érvényesíti a váltót, melynek alapján a váltó birtokába jutott. Mi tehát az oka annak, hogy a jóhiszemű váltóbirtokossal szemben a váltóadások, kik vele nem közvetlenül szerződtek, csak tárgyi kifogásokat hozhatnak fel?

A hitelügyletben szereplő adós a kölcsön ellenében váltót ad. A váltó pedig nemcsak „kötelezvényt“ jelent, hanem a „váltó“ fogalmában már az a megállapodás is benne rejlik, hogy a hitelező a folyósított váltóösszeg pótlása céljából a váltót el is adhatja. E megállapodás pedig annak tudatában történt, hogy az adós a hitelezőnek az ő rovására történő töke-szerzését tűrni kénytelen, mert különben nem jut hitelhez. Más szóval, hogy a hitelre szoruló adós csak azért juthatott kölcsönhöz, mert eredeti hitelezője mögött még olyan személyek is állanak, kik ennek is hajlandók hitelezni, kikre tehát a hitelező forgótöke veszteségét átháríthatja. Nem véletlen tehát a V. T. 36. §-ának „láncolat“ kifejezése. Nemcsak a váltó hátlapján van meg a forgatóknak a rendelvényesig lenyúló láncolata, de a hiteléletben is a rendelvényesítől az utolsó forgatmányosig nyúló és még azontul is biztosra vehető hitelszerzési lehetőség az, ami képessé tette a hitelezőt arra, hogy a váltóadóst tőkéhez juttassa. A forgatmányos tehát egyik tagja a tőkés gazdasági szolidaritásban álló csoportjának, kinek közbenjöttére a hitelező számított és csak ennek tudatában folyósította az adós által szükségesnek talált összeget.

Mikor tehát a forgatmányos a forgatótól a váltót megvette, azért pénzt adott a hitelügylet folytán pénzszükébe jutott forgatónak; e vétel útján követelési alapot szerzett és ezt a vételt kompenzálja az adós azzal, hogy kifogás nélkül fizeti ki neki a váltóösszeget. Mert ha ezt nem tenné, a hitelezők csoportja nem tenné kockára pénzét, a konkrét hitelező a maga részére való hitelnyújtásra nem számíthatna és a világ hitelgépezete összedölné.

A váltónak a hitelezőtől való megvétele a jóhiszemű harmadik személy követelésének alapja, szemben az eredeti hitelező elsődleges követelési alapjával.

Hogy ez így van, kitűnik abból, hogy aki a váltóért nem adott értéket, a V. T. 92. §-ában biztosított kedvezmény jogával nem élhet.

*

A váltót tehát nevezhetjük ugyan abstrakt papirnak, de a váltóügylet nem elvont ügylet, hanem járulékos, az alapügylet-

hez tapadó jogügylet. Ha tehát az adós hitelezőjével megállapodik a kölcsön lejáratának napjában és fedezetül váltót ad, úgy a váltót szerződésbeli lejáratral tölti ki. Bianco váltó adása esetén a lejáratot nem tölti ki, de a váltó a közvetlenül szerződő felek között járulékos természetű lévén, más lejáratral el sem látható, mint az alapügyletbeli lejáratral. Ha a kitöltött váltó lejár, úgy a váltóbirtokos visszkereseti jogai megóvása céljából esetleg óvást köteles felvetetni. A későn, vagy korán felvett óvás éppen olyan hatálytalan a felperes jogainak megóvása körül, mint az elmulasztott óvás. Az üres váltót a váltóbirtokos az alapügyletbeli lejárat előtt nem járathatja le, mert az adós az alapügyletbeli megállapodás alapján időelőttiség kifogásával védekezhetik. Az alapügyletbeli lejárat után pedig nem járathatja le, mert a váltóadós csak a lejárat napján köteles fizetni s a későbbi lejáratral ellátott váltó bemutatásának éppoly súlyos következményei lehetnek az adósra nézve, mint a váltó be nem mutatásánál a hitelezőre nézve.

Ha a bianco váltó lejáratra az alapszerződésbeli lejáratot követő tetszésszerinti időre lenne kitölthető, úgy a fizetési visszkereset feltétele gyanánt előírt óvásfelvétel illuzórium, fölösleges lenne. A bianco váltó birtokosa indokolatlan előnyt élvezne a kitöltött váltó birtokosával szemben, mert míg az a kölcsön (váltó) lejáratát követő második köznap elteltéig köteles az óvást felvetetni, addig a bianco váltó birtokosa a lejárat után tetszés szerint tölthetné ki a váltót és az óvási határidő betartása alól kivonhatná magát.

De a váltóbirtokos előzőire nézve is sérelmes volna a lejárat után való kitöltés. A forgatók és a kibocsátó, ha ügyeikben gondosan járnak el, nyilvántartják a bianco váltónak előzőik által közölt lejáratát, és intézkednek a tekintetben, hogy az intézvényezett nemfizetése esetén pénz álljon rendelkezésükre a váltó visszaváltása céljából. Amennyiben az előzők az általuk ismert lejáratot követően a váltó dishonorálásáról értesítést nem kapnak, úgy nyugodtan rendelkeznek pénzüikkel abban a hitben, hogy az intézvényezett a váltót kifizette. Könnyen megeshetik, hogy a lejáratot követő néhány hét múlva azt a nem várt értesítést kapják, hogy a váltót nem fizették ki, ez pedig komoly zavarok oka lehet. Ha a váltó szerződésszerűen van kitöltve, úgy ez a veszély nem fenyegeti a váltókötelezetteket, mert az óvási határidőn túl felvett óvás nem hatályos. Ha akár a kibocsátó, akár a forgatók részéről óváselengedés történt, úgy az elkésett óvás hatálytalan volta nem szolgálhat az adósok javára és a meglepetésszerű értesítések ellen az adósokat semmi sem védené. A Kuriának fent közölt határozata azonban teljes védelmet nyújt a meglepetések ellen.

Helyes-e azonban a lejárat napját ilyen szigorúan kezelnünk akkor, mikor visszkereseti kötelezést nincs, hanem csak két közvetlenül szerződő fél áll egymással szemben? Hogy kik állanak egy váltóügyletben egymással szemben, közvetlenül szerződő felek-e, vagy nem, az pillanatonként változhatnak. A váltó az alapügyletbeli lejárat napján az utolsó forgatmányos birtokában, az óvási határidő utolsó órájában pedig már bár-

melyik második vagy harmadik váltókötelezett kezében lehet. Indokolt tehát, hogy a váltó lejárata mindennemű jogosítottra és kötelezettre nézve egyenlő szigorral kezeltessék. A szigorú elvnel való megmaradás itt-ott terhessé válhatik ugyan, de ez még mindig nem olyan baj, mint az, ha az elvek labilisak, ha a szabályok olyanok, hogy a váltóérdekeltnek a helyzetet naponként való változása szerint külön-külön elvekhez kell magát tartania, aszerint, hogy van-e még előzője, van-e még ideje az óvás felvételére és remélhető-e a váltó beváltása a saját előző részéről? Emellett nem szabad elfelejtenünk azt, hogy a váltóhittel élő és váltóval kereskedő nagy gazdasági réteg még nem jutott odáig, hogy csupán intézvényvel és kibocsátói aláírással ellátott váltót forgalomba lehetne hozni; a névbecslés, a szükségbeli utalvány, a biztosítási visszkereset mindkét fajtája, stb., a mi közönségünk előtt a legsötétebb világrész, melybe senki nem merészkedik.

*

Kérdés, hogy ha már úgy áll a dolog, hogy az üres váltót éppen olyan szigorúan kell az alapügyleti megállapodáshoz képest lejárattal ellátni, mint a kitöltött váltót, származik-e valami előny a váltó kitöltésen kívül valamilyen félre? Feltevélezve azt, hogy a bianco váltó adását a felek kölcsönös megbízhatósága indokolja, határozott lejáratu alapszerződés esetében (kölcsön, adásvétel) a bianco váltó azt az előnyt nyújtja csak, hogy prolongálás esetén az érdekelt felek új váltó adása helyett a régi váltót használhatják fel, illetve hagyhatják a váltóhitelező birtokában. Amíg ugyanis prolongálás nem történt, a bianco váltó lejárata az alapügyletbeli lejárati. A prolongáció azonban olyan újabb megállapodás, melyben a felek az alapszerződésben meghatározott lejárati helyett az újabb megállapított és kitöltött váltólejárati fogadják el. Itt is kitűnik az, hogy a váltóügylet mennyire nem elvont és önálló jogügylet. Mihelyt az összes felek megállapodtak abban, hogy az alapügyletbeli lejárati helyett a váltót más lejárattal teszik esedékessé, az alapügyletbeli lejárati is megváltozott és ha a jogosított netán a szerződés eredeti és alakilag meg nem változtatott tartalma alapján kívánná jogait érvényesíteni, a kötelezettek sikerrel hivatkozhatnak a váltóbeli prolongációs megállapodásra.

Ilyen prolongációs megállapodás hiján (melyet azonban a váltóbirtokosnak kell bizonyítania, amennyiben az adósok a szerződés ki nem javított szövegére hivatkoznának) a bianco váltót az eredeti lejárati napjára kell kitölteni, fizetés végett be kell mutatni, esetleg óvást felvételni. Csak ennek megtörténte után gyakorolhatja a váltóbirtokos saját kára nélkül azt a jogát, hogy az adósoknak halasztást ad. Mert ha a váltó rendezése reményében az óvási határidő lejártáig óvással nem védi meg jogait, a határidő lejárata után a visszkereseti adósok ellen már csak akkor érvényesítheti sikerrel a váltót, ha — öök egyeznek bele a váltó prolongálásába. Az óvás felvétele természetesen nem jelenti azt, hogy a váltót peresíteni is kell, erre az elévülési határidőn belül idő van.

Gyakran megesik az is, hogy a bianco váltó eredeti üreségében kerül egy jóhiszemű leszámítoló birtokába. A leszámítolónak, ha a jóhiszemű váltóbirtokos részére nyújtott engedményekkel akar élni, forgatójától csak úgy fogadja el a váltót, ha az legalább lejáratra kitöltve adja át neki. Elvileg nincs az ellen sem kifogás, ha a leszámítoló a lejárat tekintetében megelégszik a forgató bemondásával is, de az előbb említettem mód gyakorlatilag sokkal előnyösebb.

Végül hangsúlyozni kívánom azt, amivel megbeszélésemet kezdenem kellett volna. A bianco-váltó nem alkalmas fix lejáratu kötelezettségek fedezésére. Különösen nem alkalmas akkor, ha a váltót leszámítolásra szánták. A bianco váltónak mint fedezeti váltónak akkor van tere és gyakorlati haszna, mikor bizonytalan lejáratu és összegü kötelezettséget vállalunk; ha feltételhez, vagy jövőbeli események bekövetkezéséhez fűződik a váltó esedékessége; tehát, mikor valóban nem tudjuk, hogy vajjon mennyi lesz a folyószámlaegyenleg és mikor éri el a kikötött maximumot; vagy mikor nem tudjuk, hogy a közös üzlet mikor és mennyit fog jövedelmezni; vagy a netáni kár, melynek fedezetére a váltó adatott, felmerül-e valóban, mikor és milyen összegben. Ha az összeget és időpontot ismerjük, kitöltött váltót adjunk és kérjünk, és azt mindig a tényleges körülményeknek megfelelően töltjük ki, mert ha így talán többbe is kerül, — mégis a legolcsóbb.

Dr. Pethő Tibor,
kir. járásbíró.

Az ingójelzálogjogról.

(Megjegyzések a Javaslathoz.)

Gazdasági életünk hosszú idők óta érzi, hogy a kézizálog nem lehet az ingó vagyona szerkezhető hitel egyedüli és kielégítő eszköze. Azzal, hogy a római jog tultengő hypothekája és privilegizált titkos zálogjogai reakciójaként modern jogunk az ingóságokra történő hitelezést kizárólag a kézizálog formájában legalizálta: a zálogviszony fejlődési lehetőségét elfojtotta és a forgalomképes, nagyértékű dolgok széles körét kizárta a hitelforrások sorából. Az intézmény gondolatának éles ellentmondásaként, ma ingó-záloghitelhez csak az juthat, akinek van oly felesleges vagyontárgya, amit kezéből kiadhat. A gazdasági élet funkcióinak egészséges működését csak a megfelelő jogi instrumentumok biztosíthatják, ezért mind általánosabbá vált az a kívánság, hogy törvényes intézmény tegye lehetővé a tulajdonosnak nélkülözhetetlen ingóságok olyan elzálogosíthatását, amelynek keretében a zálogtárgy a tulajdonos kezében marad és emellett a követelést dologilag biztosítja.

Valamilyen szükséglet általános volta azonban azt is jelenti, hogy a kielégítésül rendelt eljárás a gazdasági világ leg-